

ÜNİVERSİTELERDE OKUL VE KULÜP TAKIMLARINDA OYNAYAN SPORCULARIN SPORDA FAİR-PLAY ANLAYIŞLARININ BELİRLENMESİ (ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

Mehmet YILDIRIM ¹

Geliş Tarihi: 15.03.2017

Kabul Tarihi: 01.06.2017

ÖZET

Bu araştırmanın amacı; üniversitelerde okul ve kulüp takımlarında oynayan sporcuların, sporda fair-play ahlakına uyma düzeyleri, sporda centilmenlik kavramına ne kadar önem verdikleri ve fair-play davranışlarını sergileme sıklıklarının belirlemektir. Araştırmanın evrenini, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi okul ve kulüp takımlarında oynayan 156 oyuncu oluşturmaktadır. Örneklemi ise Eskişehir Osmangazi Üniversitesi basketbol, futbol, voleybol, hentbol, tenis, karate alt yapı ve A takımlarında mücadele eden 15 yaş ve üstü 100 sporcu oluşturmaktadır. Çalışmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırma verileri 25 maddeden oluşan anket ile toplanmıştır. Sporculara anketin birinci bölümünde demografik özellikleri ile ilgili sorular, ikinci bölümünde ise müsabaka öncesinde, müsabaka esnasında, müsabaka sonrasında ve genel olarak fair-play davranışlarını belirlemeye yönelik sorular yöneltilmiştir. Elde edilen veriler SPSS programında frekans ve yüzde değerleri kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; Eskişehir Osmangazi Üniversitesi okul ve kulüp takımlarında oynayan sporcuların, müsabaka öncesinde, müsabaka esnasında, müsabaka sonrasında ve genel olarak bir müsabakada fair-play'e uygun davranışları genellikle gerçekleştirdikleri bazı durumlarda ise iç veya dış etkenlerden dolayı fair-play'e uymayan davranışlar sergiledikleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Fair-Play, Spor, Sportmen, Üniversite

DETERMINING THE FAIR-PLAY APPROACHES OF SPORTSMAN OF UNIVERSITY SCHOOL AND CLUB TEAMS (SAMPLE OF ESKİŞEHİR OSMANGAZİ UNIVERSITY)

ABSTRACT

The aim of this study is determination ethics compliance levels the fair-play sports the athletes who play school and club teams in universities; give how important the concept of fair-play at sport and the frequency display of fair-play behaviour. Universe of research is consisting sports team 156 players in Eskişehir Osmangazi University. Sample of research is consist 15 aged and over 100 athletes playing in infrastructure and A team in basketball, football, volleyball, handball, tennis, karate teams at Eskişehir Osmangazi University. Survey method was used in this study. Data were collected using a questionnaire consisting of 25 items. Demographic characteristics of the athletes were asked in the first part of the survey. The second part in survey was asked questions about fair-play behaviour before the match, during the match, after the match. Data were analysed using frequency and percentage values by SPSS programme. According to the results of the study was determined the athletes who playing school and club teams in Eskişehir Osmangazi University usually exhibited fair-play behaviour before the match, during the match, after the match. But it was determined to show behaviour that is not fair-play in some cases due to internal and external factors

Key Words: Fair-Play, Sport, Sportsman, University

¹ *Bozok Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Yozgat, Türkiye*

* Bu çalışma 12-14 Aralık 2012 tarihleri arasında gerçekleştirilen 12. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresinde poster bildiri olarak sunulmuştur.

GİRİŞ

Spor dili, dini, ırkı ne olursa olsun farklı insanları birleştiren ve bütünleştiren evrensel kültürün önemli bir parçasıdır. Fiziksel faydalarının yanı sıra ruh sağlığının geliştirilmesi, mücadele etme, heyecan duyma, yarışma, üstün gelme, başarı gücünü arttırılması gibi yoğun çabaların harcandığı hareketler bütünüdür (Fişek, 1983; 35, Aracı, 1999; 13). Spor aslında büyük bir toplumsal dinamiktir. Çünkü giderek daha çok kişi tarafından doğrudan ya da dolaylı olarak ilgi görmeye başlamış, daha organize hale gelmiş ve uluslararası bir saygınlık göstergesi olmuştur. Sosyal bir olgu haline gelen spor, insanların toplumsal yaşamına derinlemesine girmiş ve toplumsal yapıya göre şekillenmeye başlamıştır (Dal, 2004; 4).

Sporun günümüzde popülaritesinin artmaya başlaması ile birlikte başarıya duygusunun ön plana çıkması ve son zamanlarda gerçek amacından saptırılarak bir takım çıkarlar için araç haline gelmesi, ahlaki değerlerin yerini maddi değerlerin almaya başlaması sporcuları ve sporla ilgilenen kesimleri yanlış tutum ve davranışlara itmeye başlamıştır. Özellikle spordan ticari ve siyasi beklentilerin artarak devam etmesi, ahlaki beklentileri ikinci plana itmiştir. Bu da sporun gerçek felsefesinin dışına çıkmasına sebep olmuştur (Sezen ve Yıldiran, 2007).

Sporda istenilen ve hedeflenen verimin sağlanabilmesi, geçmişten günümüze kadar gelen spor ahlakı, felsefi ilkeleri ve kurallarına bağlı kalmakla mümkün olacaktır (Şahin, 1998; Erdem, 2002). Sportif davranışın temelinde de sportif erdem (fair-play) bulunmaktadır (Sezen ve Yıldiran, 2003, 13). Fair-play kavramı ilk olarak insan onuruna saygının ifadesi olarak ortaya çıkmış, sporun her kategori ve aşamasında hakça ve dürüşçe oynamanın bir ahlaki ilkesi olarak kabul görmüştür (Şahin, 1998). Doğru ve güzel olan şeyleri nasıl geliştirmemiz konusunda yol gösterir (Loland, 2002; 48). Fair-play toplumsal hayatın tüm alanlarındaki ilişkilerin düzeni ve düzeyiyle ilgili bir kavram olmasına rağmen sporla ilişkili olarak görülmektedir (Yıldiran, 2011; 3-18). Sporun sosyal, kültürel ve ahlaki normlarını da açıklayan bir kavramdır (Yıldiran, 1992; 178). Fair-play sporun ahlaki yönüdür. Sporunun hedeflerine hoş bir rekabet ortamında, rakiplerine zarar vermeden ulaşması ve seyircinin de aynı bilinçle sportif rekabette rolünü almasıdır. Kısaca dürüst başarıdır. Kazanmak için her yolun mubah sayılmadığı, hırsın yerini azmin aldığı, hoşgörü duygularının ön plana çıktığı spor anlayışıdır. (Erdemli, 1996; 151). Bu anlayış sadece sporcu ve seyirciyi değil antrenör, hakem, medya gibi sporun bütün kesimlerini ilgilendirmektedir (Erdem, 2002).

Sportif rekabet ortamlarında kaybetmeyi kabullenemeyenler amaçlarına ulaşmak için şiddet yolunu tercih etmekte ve dolayısıyla fair-play olgusunu hiçe saymaktadır (Şahin, 1998).

Fair-play'in formal ve informal olarak iki türü vardır. Formal fair-play; oyunun kurallarına uyma, hiçbir şekilde kuralların dışına çıkmama, oyun kurallarını kabullenerek kesinlikle bu çerçevede hareket etmekle ilgilidir (Erdemli, 1996; Ateşoğlu, 1974). İnformal Fair-Play ise, sporcunun rakibi ile eşit şartlarda yarışma isteğini, rakibin maruz kalacağı haksız durumları gidermek için gösterilen gayreti, kendi yararına uygun olmasa bile hakemin vermiş olduğu kararlara saygı göstermeyi, olsa hakemlere doğru karar almalarında yardımcı olmayı, galibiyet ya da mağlubiyette ölçülü davranmayı kısaca sporda kuralların ötesinde yaptırımlarla zorunlu olmayan durumları esas almaktadır (Ateşoğlu, 1974).

Sporda fair-play'e uygun davranışlar sergilemek; duyguları kontrol ederek baskı altında tutmak anlamına gelmemektedir. Yani sporcu mutluluğu yaşadığı zamanlarda bile bu mutluluğun bilincinde olmalı ve onu bilinçli olarak yaşamalıdır. Heyecan verici uyarıcıları bastırmadan onları olumlu olarak yaşayabilir. Böylece duygularının kendiliğinden eylem güdüsü olarak etki etmelerini engelleyebilir (Baumann, 1994).

Sporun temelinde fair-play'e uygun davranışlar sergilenmesi gerekliliği yatmasına rağmen yapılan araştırmalarda (Kayışoğlu ve ark., 2015; Gümüş ve ark., 2016; Efe, 2006) fair-play'e uygun olmayan davranışlarda artış olduğu gözlenmektedir. Yapılan bu araştırmada üniversitelerde eğitim gören öğrencilerin sportif faaliyetler içerisinde dürüst, ahlaklı, erdemli ve saygılı bir oyunu ne derece sergiledikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda üniversite takımlarında mücadele eden sporcuların müsabaka öncesinde, müsabaka esnasında, müsabaka sonrasında ve genel olarak fair-play ile ilgili davranışlarını belirlemek amaçlanmıştır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırma evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin analizinde kullanılan istatistik yöntem ve teknikler üzerinde durulmuştur.

Araştırma Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi okul ve kulüp takımlarında oynayan 156 oyuncu oluşturmaktadır. Örneklemini ise Eskişehir Osmangazi Üniversitesi basketbol, futbol, voleybol, hentbol, tenis, karate okul ve kulüp alt yapı ve A takımlarında mücadele eden 15 yaş ve üstü sporcular oluşturmaktadır. Bu kapsamda 156 sporcuya anket formu ulaştırılmış, 100 anket formunu eksiksiz doldurarak geri dönüşü sağlanan sporcular örneklem grubunu oluşturmuştur.

Verilerin Toplama Araçları ve Elde Edilmesi

Ekonomik oluşu, uygulanabilirliği, dağınık ve büyük kitlelerden kısa zamanda bilgi alma imkânı sağlaması nedeniyle araştırmanın yürütülmesinde birincil kaynak araştırmaları arasında yer alan anket veri toplama aracı olarak tercih edilmiştir. Araştırmada uygulanan anket formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcıların kişisel ve sosyal özellikleri sınırlandırılmış maddelerle belirlenirken, ikinci bölümde sporda fair-play ile ilgili görüşleri belirlemede 3 lü likert ölçeği (1-Her zaman, 2-Bazen, 3-Hiçbir Zaman) kullanılmıştır. Uygulama yapılmadan önce Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Spor Hizmetleri Şube Müdürlüğünden gerekli izinler alınmış ve sporculara anketin ne amaçla yapılacağı aktarılarak gönüllü olarak katılımları sağlanmıştır. Veri toplama araçlarına ilişkin açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Fair-Play Ölçeği

Araştırmada sporcuların fair-play davranışlarını sergileme sıklıklarını belirlemede kullanılan ölçek Efe (2006) tarafından geliştirilmiştir. Veri toplama aracının oluşturulması aşamasında önce yerli ve yabancı literatür detaylı şekilde taranarak madde havuzu oluşturulmuş daha sonra araştırma kapsamında olmayan öğrencilerle görüşmeler yapılarak ön bilgiler toplanmıştır. Uzman görüşlerine dayanarak madde havuzunda elemeler yapılarak 41 maddelik bir taslak anket oluşturulmuştur. Taslak ankette dört bölüm (1. Karşılaşma öncesi 2. Karşılaşma esnası 3. Karşılaşma sonrası 4. Genel olarak bir Karşılaşmada) yer almış ve bu bölümlerin belirlenmesinde de uzman görüşlerinden faydalanılmıştır. Taslak anket araştırma kapsamına alınmayan 95 kişiye uygulanmıştır. Elde edilen veriler kullanılarak geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Taslak ankette yer alan 41 maddenin iç tutarlılık katsayısı Cronbach Alpha 0.82 olarak tespit edilmiştir. Daha sonra her bir bölüm o bölümü temsil eden maddelerin kendi içlerinde iç tutarlılıklarına bakılmış ve bu bölümlerde de Cronbach Alpha katsayılarının yüksek değerler aldığı görülmüştür. Anketin genelinde madde toplam korelasyonları 0.34 ile 0.82 arasında değişmiştir. Taslak ankette yer alan ve madde toplam korelasyonu 0.30'un altında çıkan maddeler ankette atılarak asıl uygulama aracı oluşturulmuştur. Yapılan bu araştırmada ise ölçeğin cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı 0.78 olarak bulunmuştur. Özdamar (1999)'a göre 0.60 ve üzeri cronbach alpha değeri ölçeğin güvenilirliği için yeterlidir. Dolayısıyla bu değer ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS programına aktarılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde katılımcıların demografik özelliklerini ve sporda fair-play ile ilgili görüşlerini betimlemek amacıyla frekans ve yüzde analizlerinden yararlanılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde tanımlayıcı istatistiklere ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Sporcularla İlgili Genel Bilgiler

Sporcuların cinsiyet, yaş, anne mesleği, baba mesleği, aylık geliri, spor branşına ilişkin bulgular tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Sporculara İlişkin Genel Bilgiler

Sporculara İlişkin Genel Bilgiler		N	%
Cinsiyet	Kadın	55	55,0
	Erkek	45	45,0
Yaş	15-18	30	30,0
	19-22	56	56,0
	23-26	12	12,0
	27-30	2	2,0
Anne Mesleği	Memur	15	15,0
	İşçi	8	8,0
	Esnaf	4	4,0
	Ev hanımı	65	65,0
Baba Mesleği	Diğer	8	8,0
	Memur	30	30,0
	İşçi	20	20,0
	Esnaf	19	19,0
	İşsiz	2	2,0
Sporcu Aylık Geliri	Diğer	29	29,0
	351-650	8	8,0
	651-950	21	21,0
	951-1250	16	16,0
	1251-1550	24	24,0
1551 tl ve üzeri	31	31,0	

Spor Branşı	Futbol	22	22,0
	Basketbol	16	16,0
	Voleybol	26	26,0
	Hentbol	24	24,0
	Tenis	7	7,0
	Karate	5	5,0

Sporcuların 55'ini (%55) kadın, 45'ini (%45) ise erkekler oluşturmaktadır. Sporcuların 30'u (%30) 15-18, 56'sı (%56) 19-22, 12'si (%12) 23-26, 2'si (%2) 27-30 yaş aralığındadır. Sporcuların anne ve baba meslekleri incelendiğinde annelerinin en yüksek (%65) oranla ev hanımı, babalarının en yüksek (%30) oranla memur oldukları tespit edilmiştir. Araştırmada (%31) ile 1551 tl ve üzeri aylık gelirleri olan sporcular araştırmada en yüksek oranı oluşturmuştur. Araştırmaya katılan sporcuların 26'sı voleybol (%26), 24'ü hentbol (%24), 22'si futbol (%22), 16'sı basketbol (%16), 7'si tenis (%7), 5'i karate (%5) branşıyla uğraşmaktadır.

Sporcuların müsabaka başlamadan önce fair-play davranışlarını sergileme durumlarına ilişkin elde edilen bulgular tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Sporcuların Müsabaka Öncesinde Fair-Play Davranışı Sergileme Durumlarına İlişkin Bulgular

	Her Zaman		Bazen		Hiçbir Zaman	
	N	%	N	%	N	%
Bir Müsabakaya Başlamadan Önce Fair-Play Davranışı Sergileme						
Rakip oyunculara ve antrenörüne başarılar dilerim.	55	55	43	43	2	2
Kendi takım arkadaşlarıma ve antrenörüne başarılar dilerim.	83	83	17	17	-	-
Hakemlere başarılar dilerim	42	42	43	43	15	15
Seyircileri selamlarım.	23	23	49	49	28	28

Araştırma bulgularına göre; bir müsabaka öncesinde rakip takım oyuncularına ve antrenörüne sporcuların 55'inin (% 55), "her zaman", 43'ünün (%43) "bazen" başarı dilediği, 2'sinin (%2) ise "hiçbir zaman" başarı dilemediği tespit edilmiştir. Kendi takım arkadaşlarına ve antrenörüne sporcuların 83'ü (%83) "her zaman", 17'si (%17) bazen başarı dilemektedir. Sporcuların 42'si (%42) "her zaman", 43'ü (%43) "bazen" hakemlere

başarılar dilerken, 15'i (%15) "hiçbir zaman" başarı dilememektedir. Sporcuların, 28'i (% 28) seyircilerle hiçbir zaman selamlaşmayacağını belirtirken, 49'u (% 49) bu davranışı "bazen", 23'ü (%23) ise "her zaman" sergilediklerini belirtmiştir.

Sporcuların, müsabaka sırasında fair-play davranışlarını sergileme durumlarına ilişkin elde edilen bulgular tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3. Sporcuların Müsabaka Sırasında Fair-Play Davranışı Sergileme Durumlarına İlişkin Bulgular

Bir Müsabaka Sırasında Fair-Play Davranışı Sergileme	Her Zaman		Bazen		Hiçbir Zaman	
	N	%	N	%	N	%
Rakip oyuncudan yaptığım faullü davranıştan dolayı özür dilerim.	52	52	48	48	-	-
Takımımın yararına bile olsa fair-play'e aykırı davranışta bulunmam.	45	45	47	47	8	8
Takım arkadaşlarımın yaptıkları hataları düzeltmelerine yardımcı olurum.	70	70	30	30	-	-
Müsabaka esnasında seyircinin kötü tezahüratına tepki gösteririm.	-	-	25	25	75	75
Müsabaka esnasında hakemin takımım aleyhine verdiği kararlara tepki veririm.	5	5	75	75	20	20

Araştırma bulgularına göre; bir müsabaka sırasında rakip takım oyuncularına yaptıkları faullü davranıştan dolayı sporcuların 52'sinin (% 52) "her zaman", 48'inin (%48) ise "bazen" özür dilediği tespit edilmiştir. Takımın yararına bile olsa fair-play'e aykırı davranışta bulunma ifadesine sporcuların 45'inin (% 45) "her zaman", 47'sinin (%47) "bazen", 8'inin (%8) hiçbir zaman cevabı verdiği tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarında; takım arkadaşlarımın yaptıkları hataları düzeltmelerine yardımcı olurum ifadesine sporcuların 70'i (%70) "her zaman", 30'u (%30) bazen cevabı verdiği görülmüştür. Müsabaka esnasında seyircinin kötü tezahüratına sporcuların 75'inin (%75) "hiçbir zaman" teki göstermediği, 25'inin (%25) ise "bazen" tepki gösterdiği belirlenmiştir. "Müsabaka esnasında hakemin takımım aleyhine verdiği kararlara tepki veririm" ifadesine sporcuların 75'i (%75) "bazen", 5'i (%5) "her zaman" cevabı verirken, 20'si (%20) "hiçbir zaman" cevabını vermiştir.

Sporcuların, müsabaka sonrasında fair-play davranışlarını sergileme durumlarına ilişkin elde edilen bulgular tablo 4'de gösterilmiştir.

Tablo 4. Sporcuların Müsabaka Sonrasında Fair-Play Davranışı Sergileme Durumlarına İlişkin Bulgular

Bir Müsabaka Sonrasında Fair-Play Davranışı Sergileme	Her Zaman		Bazen		Hiçbir Zaman	
	N	%	N	%	N	%
Müسابaka sonucu ne olursa olsun rakip takım oyuncularını ve antrenörünü kutlarım.	49	49	49	49	2	2
Müسابaka sonucu ne olursa olsun kendi takım arkadaşlarımı ve antrenörümü kutlarım.	64	64	36	36	-	-
Müسابaka sonucu ne olursa olsun hakemlere teşekkür ederim.	35	35	49	49	16	16
Müسابaka sonucu ne olursa olsun seyirciyi selamlarım.	16	16	46	46	38	38

Araştırma bulgularına göre; bir müsabaka sonrasında, müsabaka sonucu ne olursa olsun sporcuların 49'unun (% 49) rakip takım oyuncularını ve antrenörünü "her zaman", 49'unun (%49) "bazen" kutladığı, 2'sinin (%2) ise "hiçbir zaman" kutlamadığı belirlenmiştir. "Müسابaka sonucu ne olursa olsun kendi takım arkadaşlarımı ve antrenörümü kutlarım" ifadesine sporcuların 64'ü (%64) "her zaman", 36'sı (%36) "bazen" cevabını vermiştir. Araştırmada; "müسابaka sonucu ne olursa olsun hakemlere teşekkür ederim" ifadesine sporcuların 49'u (%49) "bazen", 35'i (%35) "her zaman", 16'sı (%16) "hiçbir zaman" yanıtı verdiği tespit edilmiştir. Sporcuların 46'sı (%46) "bazen", 16'sı (%16) "her zaman" müsabaka sonucu ne olursa olsun seyirciyi selamlarken, 38'inin "hiçbir zaman" selamlamadığı görülmüştür.

Sporcuların genel olarak bir müsabakada fair-play davranışlarını sergileme durumlarına ilişkin olarak elde edilen bulgular tablo 5'de gösterilmiştir.

Tablo 5. Sporcuların Genel Olarak Fair-Play Davranışları Sergileme Durumlarına İlişkin Bulgular

Genel Olarak Bir Müsabakada Fair-Play Davranışı Sergileme	Her Zaman		Bazen		Hiçbir Zaman	
	N	%	N	%	N	%
Her ne olursa olsun amacım her zaman dostça mücadele etmektir.	79	79	19	19	2	2
Hak ettiğimi düşündüğüm halde oynamıyorsam, takımımın kaybetmesini isterim.	-	-	8	8	92	92
Fair-play çerçevesinde hareket etmeyenleri sert bir şekilde uyarırım.	20	20	59	59	21	21

Müsabaka sonucu ne olursa olsun hakemleri suçlarım.	1	1	46	46	53	53
Rakip takım oyuncularına kötü sözler söyleyerek motivasyonlarını bozarım.	-	-	13	13	87	87

Genel olarak bir müsabakada fair-play davranışların sergilenmesine ilişkin bulgular incelendiğinde; ‘‘Her ne olursa olsun amacım her zaman dostça mücadele etmektir’’ ifadesine sporcuların 79’u (% 79) ‘‘her zaman’’, 19’u (%19) ‘‘bazen’’, 2’si (%2) ‘‘hiçbir zaman’’ cevabını vermiştir. Sporcuların, ‘‘Hak ettiğimi düşündüğüm halde oynamıyorsam, takımımın kaybetmesini isterim’’ ifadesine 92’si (%92) ‘‘hiçbir zaman’’, 8’i (%8) ‘‘bazen’’ cevabını verdiği belirlenmiştir. Araştırmada ‘‘Fair-play çerçevesinde hareket etmeyenleri sert bir şekilde uyarırım’’ ifadesine sporcuların 59’u (%59) ‘‘bazen’’, 21’i (%21) ‘‘hiçbir zaman’’ 20’si (%20) ise ‘‘her zaman’’ şeklinde cevap verdiği tespit edilmiştir. Sporcuların 53’ü (%53) ‘‘hiçbir zaman müsabakaların sonucu ne olursa olsun hakemleri suçlamazken, 46’sı (%46) ‘‘bazen’’, 1’i (%1) ‘‘her zaman’’ hakemleri suçlamaktadır. ‘‘Rakip takım oyuncularına kötü sözler söyleyerek motivasyonlarını bozarım’’ ifadesine sporcuların 87’sinin (%87) ‘‘hiçbir zaman’’, 13’ünün (%13) ise ‘‘bazen’’ cevabı verdiği araştırma bulgularında ortaya konmuştur.

Sporcuların, sporda fair-play ahlakında olmayı öğrenme durumlarına ilişkin görüşleri ile ilgili elde edilen bulgular tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. Sporcuların Sporda Fair-Play Ahlakında Olmayı Öğrenme Durumlarına İlişkin Bulgular

Sporda Fair-Play Ahlakında Olmayı Öğrenme Durumlarına İlişkin Görüşler	N	%
Kendi karakterim	35	35
Ailemden	21	21
Beden eğitimi öğretmenimden	6	6
Antrenöründen	34	34
Takım arkadaşlarımdan	4	4
İdarecilerimden	-	-
Basından	-	-

Araştırmada sporda fair-play ahlakında olmayı öğrenme durumlarına ilişkin olarak sporcuların 35’i (%35) kendi karakterim, 34’ü (% 34) antrenöründen, 21’i (% 21) ailemden, 6’sı (% 6) beden eğitimi öğretmenimden ve 4’ü (% 4) takım arkadaşlarımdan cevabını vermişlerdir. İdarecileri ve basını öğrenme kaynağı olarak göstermemişlerdir.

TARTIŞMA

Bu araştırmanın amacı; üniversitelerde okul ve spor kulüplerinde oynayan sporcuların, sporda fair-play ahlakına uyma düzeyleri, sporda centilmenlik kavramına ne kadar önem verdikleri ve fair-play davranışlarını sergileme sıklıklarını belirlemektir. Bu bağlamda Eskişehir Osmangazi Üniversitesi basketbol, futbol, voleybol, hentbol, tenis ve karate takımlarında mücadele eden 15 yaş ve üstü 100 sporcu araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Araştırma grubunun 55'ini (% 55) kadın sporcular, 45'ini (% 45) erkek sporcular oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, sporcuların 83'ü (% 83) "kendi takım arkadaşlarına ve antrenörüne başarılar dileyeceğini, 55'i (% 55) ise "rakip takım oyuncularına ve antrenörüne başarılar dileyeceğini" "her zaman" cevabı vererek göstermiştir. Bu durum; sporcuların takım içerisinde fair-play ahlakında davranışlar sergilediklerini ancak rakip takım antrenör ve arkadaşlarına ise aynı derecede aynı davranışı sergilemediklerini göstermektedir. Rakip olmazsa mücadelede olmaz bilincinden yola çıkarak rakibi bir düşman olarak görmek yerine onu yenmek için mücadele etmek gerekmektedir. Orhun (1992)'un okul sporlarında fair-play ilkesine yönelik yapmış olduğu araştırmada da benzer düşünceler aktarılmıştır. Araştırmada; hakemlere başarı temennilerinde, sporcuların 42'si (% 42) "her zaman", 43'ü (%43) "bazen" bulduklarını belirtmiştir. Hakemler tarafsız olmalı ve müsabaka sırasında sporcular arasında yaşanabilecek olaylara iyi niyetli bir yaklaşım sergileyerek bakmalıdır. Aynı doğrultuda sporcularında sportmenlik ruhu içerisinde hakemlerle olan diyaloglarında önyargısız olarak iyi bir iletişim kurma gayreti içerisinde hareket etmeleri gerektiği düşünülmektedir. Bu doğrultuda bir müsabakanın sportmenlik ve centilmenlik çerçevesinde oynanmasında hakemlere önemli görevler düşmektedir. Yıldırım ve Özmeden (2003) tarafından yapılan araştırmada fair-play dışı davranışların ortaya çıkmasında birinci etken olarak %56.4 oranı ile hakemler, aynı şekilde Acet (2001)'in yapmış olduğu çalışmada da %82 oranında hakemler görülmüştür. Elde edilen sonuçlar, sporcuların fair-play davranışlarında "seyircilerle selamlaşmaya" daha az önem verdiklerini göstermiştir. Sporcuların sadece 23'ü (% 23) müsabaka öncesinde seyircilerle selamlaştığını belirtmiştir. Müsabakalar sırasında seyircilerin sporcular üzerinde önemli bir etkisi olduğu düşünülmektedir. Oynanacak olan bir müsabakadan önce sporcu ya da sporcuların seyircilere karşı sportmenlik ve centilmenlik ahlakı içerisinde hareketler sergilemesi, müsabaka sırasında küfür edilmesinin, saha içerisine yabancı madde atılmasının veya saha içi/dışı olayların yaşanmasının önüne geçecektir. Sporcu ve seyirci arasında etkileşim ve bütünlük

sağlanmasında bu yönde davranışlar sergilenmesinin teşvik edilmesi gerektiği düşünülmektedir. Tanrıverdi (2012)'nin spor ahlakı ve şiddet konulu çalışmasında da sporcular ve seyircilerin birbirlerine karşılıklı tahrik edici hareketler sergilemelerinin fair-play dışı olaylar yaşanmasında etkili olduğu belirtilmiştir.

Sporcuların müsabaka sırasında fair-play ahlakında davranış sergileme durumları incelendiğinde, 70'inin (% 70) "Takım arkadaşlarının yaptıkları hataları düzeltmelerine yardımcı olurum." ifadesine "her zaman" dediği tespit edilmiştir. Elde edilen sonuca göre; yardımlaşma ve paylaşım duygularının üst düzeyde olduğu söylenebilir. Takım ruhu çerçevesinde bir sporcunun diğer arkadaşları üzerinde pozitif yönde bir etkisi olmalıdır. Takım içerisindeki herkes birbirini iyi gözlemleyerek müsabakada yapılacak olan bir hata en kısa zamanda düzeltilerek motivasyon sağlanmalıdır. Özellikle takım kaptanına bu noktada önemli görevler düştüğü düşünülmektedir. Araştırmada; "Müsabaka esnasında seyircinin kötü tezahuratına tepki gösteririm" ifadesine sporcuların büyük çoğunluğunun (%75) "hiçbir zaman" cevabı verdiği belirlenmiştir. Bu sonuç; sporcuların müsabaka sırasında başarıyı yakalamak adına içsel yönden motivasyonlarını sağladıklarını ve seyircilerin sözlü sataşmalarından çok fazla etkilenmediklerini göstermektedir. Bu doğrultuda antrenörler sporculara küçük yaşlardan itibaren spor eğitimlerini vermeli ve sporcuların motivasyonlarının sağlanması için doğru tespitler yapmalıdırlar. "Rakip takım oyuncusundan yaptığım faullü davranıştan dolayı özür dilerim" ifadesine sporcuların 52'si (% 52) "her zaman" cevabını vermiştir. Sporcuların rakibini oyunun önemli bir parçası olarak gördüğü, düşman olarak görmediği, ve rakip olduğu zaman mücadele edilebileceğinin farkında oldukları sonucuna varılabilir.

Müsabaka sırasında sporcuların fair-play davranışlarını sergileme sıklıklarının belirlemeye yönelik "Takımımın yararına bile olsa fair-play'e aykırı davranışta bulunmam"" ifadesine 45'i (% 45) "her zaman" şeklinde cevap vermiştir ve bu davranışı sergilemediklerini belirtmiştir. 47'si (% 47) ise "bazen" cevabını vermiştir. Bu durum spor ahlakı açısından sıkıntılı bir durumdur. Sporun büyük bir endüstri haline gelmesi, ticari ve siyasi olgusunun önemli hale gelmesi ve sportif başarının ön plana çıkmasının ahlak dışı hareketlerin artmasında önemli göstergeler olduğu düşünülmektedir. Bu sonuç Kaya (2011)'in okul spor programlarında fair-play anlayışı konulu çalışmasında sporcuların fair-play'e aykırı davranış olarak kazanma öncelikli hareket ettikleri ve rakiplere karşı şiddet boyutunda düşüncede oldukları sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Gümüş ve ark (2016)'nın

yaptıkları ortaöğretim öğrencilerinde fair-play kavramı araştırması sonuçları ile de örtüşmektedir..

Sporcuların müsabaka sonrasında fair-play davranışlarını sergileme sıklıkları incelendiğinde ‘‘Karşılaşmanın sonucu ne olursa olsun kendi takım arkadaşlarımı ve antrenörümü kutlarım’’ davranışını % 64’lük büyük bir oranın ‘‘her zaman’’ gerçekleştirdiği görülmektedir. Sporcuların rakip takım oyuncularını ve antrenörünü kutlama konusunda ise % 49 ‘‘her zaman’’ , %49 ‘‘bazen’’ cevabı vermiştir. Müsabaka sonrasında fair-play davranışlarıyla ilgili bir diğer eksiklik ise seyirciyi selamlama davranışında görülmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre sporcuların sadece 16’sı (%16) seyirciyi ‘‘her zaman’’ selamlamaktadır. ‘‘Müsabaka sonucu ne olursa olsun hakemlere teşekkür ederim’’ maddesine ise sporcuların sadece % 35’i ‘‘her zaman’’ cevabını vermiştir. Buradan, sporcuların rakip oyuncular ve antrenörü kutlama konusunda düşünceli olmalarının yanı sıra büyük bir çoğunluğunda seyirci, antrenör, medya, yönetici baskısı gibi dış sebeplerden dolayı hassas davranış sergilemedikleri sonucuna varılabilir. Sporcuların müsabaka sonrası takım içerisinde fair-play ahlakına uygun davranışları ortaya koydukları ancak aynı oranda rakip takım oyuncularına, antrenörüne, seyircilere ve hakemlere karşı olan davranışlarında görülmemektedir. Kazanma ve kaybetmenin hazmedilmesinin küçük yaşlardan itibaren öğretilerek rakip takım oyuncularına, antrenörüne, seyircilere ve hakemlere karşı fair-play davranışları sürdürülebilir hale getirilmelidir. Böylelikle dostluk ve kardeşlik içerisinde müsabakalar gerçekleştirilebileceği düşünülmektedir. Yıldırım (2002)’de fair-play çalışmalarının, ilkökul ve ortaokul döneminde; okul derslerinde başlatılmasının, geleceğin sporcu, antrenör, spor adamı, hakem, yazar ve seyircisinin bu kitle içinden çıkacak olması bakımından önemli olduğuna değinmiştir.

Sporcuların genel olarak bir müsabakada fair-play davranışlarını sergileme davranışlarına bakıldığında, ‘‘ Her ne olursa olsun amacım dostça mücadele etmektir’’ ifadesine 79’u (% 79) ‘‘her zaman’’ cevabını vermiştir. Bulgulara göre, sporcuların hırslarına yenilmeden, rakip oyuncularla karşılıklı anlayış içerisinde mücadele ettikleri söylenebilir. Bu sonuç; Yıldırım ve Yetim (1996)’in orta öğretimde beden eğitimi dersinin öncelikli amaçları üzerine yaptıkları çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. ‘‘Fair-play çerçevesinde hareket etmeyenleri sert bir şekilde uyarırım’’ ifadesini sporcuların 59’u (% 59) ‘‘bazen’’ şeklinde cevaplamıştır. Oyun kuralları içerisinde sportmen davranışlar sergileyerek mücadelesini gösteren oyuncular üzerinde baskı yapmanın olumsuz sonuçlar doğurabileceği sporcular tarafından benimsenmiştir sonucuna varılabilir. Sporcular tarafından ‘‘Hak ettiğimi

düşündüğüm halde oynamıyorsam, takımımın kaybetmesini isterim” ifadesine % 92’lik oranda “hiçbir zaman” denilmesinin birlik ve bütünlüğün başarılı olmak için önemli olduğunu anladıklarını göstermektedir. “Müsabaka sonucu ne olursa olsun hakemleri suçlarım” ifadesine sporcular % 53’lük oranda “hiçbir zaman” cevabı vererek bu görüşü desteklemediklerini göstermişlerdir. Bu durum, sporcuların fair-play ahlakında olmada hakemin ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu kavramaya başladıklarını göstermektedir. “ Rakip takım oyuncularına kötü sözler söyleyerek motivasyonlarını bozarım” ifadesine sporcuların % 87’si “hiçbir zaman” diyerek oyun içerisinde kendi mücadelesini gösterdiğinin, rakip oyuncular üzerinde psikolojik baskı kurmaya çalışarak başarılı olunamayacağını farkında olduklarının belirtisidir.

Sporcuların sporda fair-play ahlakında olmayı öğrenme durumlarına ilişkin görüşlerine bakıldığında % 35 kendi karakterim, % 34 antrenörüm, % 21 ailem cevabı verdiği tespit edilmiştir. Spor etiği ve ahlakının adil ve dürüst bir oyun ortaya konulması için önemli olduğu araştırma sonuçlarında ortaya konulmuştur. Bu ahlakın oluşmasında aile ve antrenörler büyük görevler düşmektedir. Bu iki temel öge sayesinde iyi, doğru ve güzel ahlak içerisinde yetiştirilen bireylerin kişilik oluşumları da pozitif yönde olacaktır. Ülgen ve Fidan (1997)’ın belirttiği gibi çocuklar başkalarını gözlemleyerek ve onların yaptıklarını yaparak davranış biçimlerini şekillendirmektedir.

SONUÇ

Sonuç olarak; yapılan bu çalışmada, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi okul ve kulüp takımlarında oynayan sporcuların, müsabaka öncesinde, müsabaka esnasında, müsabaka sonrasında ve genel olarak bir müsabakada fair-play’e uygun davranışları büyük ölçüde gerçekleştirdikleri bazı noktalarda ise iç veya dış etkilerden dolayı fair-play’e uymayan davranışlar sergiledikleri görülmüştür.

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda şu önerilere yer verilmiştir.

- Aileler, antrenörler, öğretmenler ve yöneticiler etik ve ahlak açısından sporculara örnek teşkil edecek tutum ve davranışlarda bulunmalı ve onları da bu yönde davranışları konusunda motive etmelidir.
- Özellikle çocuk ve gençlerin küçük yaşlardan itibaren sporda ahlaklı olmayı öğrenebilmeleri açısından basın ve yayın organları spor müsabakalarında yaşanmış olan fair-play örneklerini tv, gazete vb. görsel veya işitsel iletişim araçları ile ön plana çıkararak, bu tür olayların önemi vurgulamalıdır.

- Okullarda ve kulüplerde sporcuların rakibine, antrenörüne, takım arkadaşına, seyirciye ve hakeme karşı saygılı olmaları ve ahlaklı davranışlar sergilemeleri için spor eğitimleri içerisinde bu husus üzerinde hassasla durulmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Acet, M. (2001). Futbol Seyircisini Fanatik ve Saldırgan Olmaya Yönelten Sosyal Faktörler. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
2. Aracı, H., (1999). Okullarda Beden Eğitimi, Bağırhan Yayınevi, Ankara. Ateşoğlu, M. (Çev.). (1974). Sporda Erdemlik: Fair-play. Ankara: GSB.
3. Baumann, S., (1994). Uygulamalı Spor Psikolojisi. (Çev: İvizler, C. H.. Özcan, A.O.), Alfa Basın Yayın Dağıtım, İstanbul.
4. Dal, İ. Y., (2004). Anadolu Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Bilişim Teknolojisi Olanaklarının Bilimsel Araştırmada Kullanmalarına İlişkin Görüşleri, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi.
5. Efe, Z. B., (2006). Okullararası Yarışmalara Katılan I. ve 2. Kademe İlköğretim Öğrencilerinin Fair-play Davranışlarını Sergileme Sıklıkları, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi.
6. Erdem, S., (2000). Olimpizm, Olimpik Hareket ve Fair-play, Hacettepe Üniversitesi, Yedinci Uluslar Arası Spor Bilimleri Kongresi, 27-29 Ekim, Kemer, Antalya, 8.142-147.
7. Erdemli, A., (1996). İnsan, Spor ve Olimpizm (1 baskı). İstanbul. Sarmal Yayınevi, 151.
8. Fişek, K., (1983). Devlet Politikası ve toplumsal yapıyla ilişkileri açısından spor yönetimi, AÜSBF Yayınları, Ankara, 515.
9. Gümüş, H., Saraçlı, S., Karakullukçu, F.Ö., Dođanay, G., Kurtipek, S., (2016). Ortaöğretim öğrencilerinde fair-play kavramı, *International Journal of Science Culture and Sport*, 4:(SI 2): 430-438.
10. Kaya, S. (2011). İlköğretim Okul Yöneticilerinin, Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Ve Öğrencilerinin Okul Spor Programlarındaki Fair-Play Anlayışları: Bolu İli Örneği. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
11. Kayışoğlu, B.N., Altinkök, M., Temel, C., Yüksel, Y., (2015). Ortaokul Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranışlarının İncelenmesi: Karabük İli Örneği, *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1, (3), 1045-1056.

12. Loland, S., (2002). Fair-Play in Sport. A Moral Norm System, Chenttenham and Gloucester College, London and Newyork.
13. Orhun, A., (1992). Fair-Play Okul Sporunda Bir Eğitim İlkesidir. Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri II. Ulusal Kongresi Bildirileri (20-22 Kasım). Yayın No:3. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu Yayınları.
14. Özdamar, K., (1999). Paket programlar ile istatistiksel veri analizi I. 2. Baskı, Kaan Kitabevi, Eskişehir.
15. Özmaden, M., Yıldırım, İ. (2003). Futbola İlişkin Dışsal Etkenlerin Seyirci Saldırganlığı Üzerindeki Etki Düzeylerinin Araştırılması. Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi Bildiriler Kitabı. 4-6 Ocak. Ankara: Belge Matbaacılık, 188-198.
16. Sezen, G., Yıldırım, İ. (2003). Profesyonel ve Amatör Futbolcuların Fair-Play Anlayışları. İ. Yıldırım, P., Doğan, E. E. Erturan (Eds.). Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi (10-11 Ekim 2003, Ankara s.13-20) Bildiriler Kitabı. Ankara, Sim Matbaacılık.
17. Sezen, G., Yıldırım İ., (2007). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Futbolda Fair-Play'e İlişkin Olumlu ve Olumsuz Davranışlara Yaklaşımlarının İncelenmesi, *Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri Dergisi*. Issn: 1306-4371 Cilt:2 Sayı:1.
18. Şahin, M., (1998). Spor Ahlakı ve Sorunları. Evrensel Basım Yayın. İstanbul.
19. Tanrıverdi, H., (2012). Spor Ahlakı ve Şiddet, *The Journal of Academic Social Science Studies*, Volume 5 Issue 8, 1071-1093.
20. Ülgen, G., Fidan, E., (1997), Çocuk Gelişimi, Milli Eğt.Basımevi, İstanbul.
21. Yıldırım, İ., (1992). "Sporda Fair-Play Kavramının Tarihsel Boyutları", Spor Bilimleri II. Ulusal Kongresi Bildirileri (20-22 Kasım 1992, Hacettepe Üniv., Ankara), Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yay. No. 3, Ankara: Onlar Ajans, 174-179.
22. Yıldırım, İ., Yetim, A., (1996). Orta Öğretimde Beden Eğitimi Dersinin Öncelikli Amaçları Üzerine Bir Araştırma. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. I (3), 36-43.
23. Yıldırım, İ. (2002). Fair-play kapsamı, Türkiye'deki görünümü ve geliştirme perspektifleri. 7. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, 27-29 Ekim, Antalya.
24. Yıldırım, İ., (2011). Fair-play: Etimolojik, Semantik ve Tarihsel Bir Bakış, *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 16(4), 3-18.